

**EGY FEJEZET A MEGÚJULÁSBÓL:
A GYÖRKÖNYI METHODISTA GYŰLEKEZET KIALAKULÁSA**

Kovács Zoltán

E dolgozat egy kis szeletke a két világháború közötti „első ébredési hullámból”, mely a történelmi egyházakat épp oly érzékenyen érintette, mint azokat a szabadegyházi közösségeket, melyeket szektának bélyegezve a magyar protestantizmus külföldről behurcolt betegségeinek tartottak. Szigeti Jenő egy tanulmányában hangsúlyozza, hogy nem elég addig a megállapításig eljutni, hogy a múlt század protestantizmusának belső kohéziója meggyengült, igehirdetése megüresedett, az egyház vezetőségének, a papoknak a néppel való kapcsolata megtört.¹ Ezek a negatívumok önmagukban nem magyarázzák meg a különböző típusú magyarországi szabadegyházak létrejöttét. Csak történeti, kegyességtörténeti alapok feltárása révén válaszolható meg az a kérdés, hogy miért vonz egy egyházi berkekben „analfabétának” számító ember igehirdetése tömegeket, míg a teológiailag képzett, széles látókörű lelkészek nem voltak képesek megtartani tagjaikat.

A következőkben egy kis gyülekezet létrejöttét igyekszem feltárni. Ez a gyülekezet, mely az első világháború után alakult meg, a kor jegyeit magában hordozta. Példáján keresztül bemutatható egyrészt az evangélikus egyház akkori helyzete a megyében, másrészt pedig a szabadegyházi közösségek missziói munkája, és a kettő metszeteként a történelmi egyházak és ezen kisközösségek viszonya, konfliktusai, valós és vélt sérelmei is. Ez a téma még ma is vegyes érzéseket kavart fel az érintettekben. Az egyik oldalon sokszor a „mártíromkodó” methodisták képe tűnik fel, akik jézusi módon tűrik az üldöztetéseket, kegyetlenkedéseket, az emberi gyűlölet „falakat megrengető és ablakokat bezúzó” erejét. Néha azonban – mint gyermekek – nem értik vagy nem akarják megérteni a protestantizmus „atyai szigorát”. A tiszta evangéliumot hirdetik, míg a másik oldalon levők szintén azt teszik. A másik oldalon

¹ Szigeti Jenő: „És emlékezzél meg az útról...” Tanulmányok a magyarországi szabadegyházak történetéből. Budapest 1981. 14.

levők? Ők, az igazságot rendíthetetlen fundamentumként látó és állító, meggyőződéses lutheránusok. Hajthatatlanok, hajlíthatatlanok. Mindez mennyire jogos? Amennyiben megalkudnának, de csak akár kompromisszumot kötnének azzal, hogy területeket adnak fel, evangélikus identitásukat tagadnák meg, veszítenék.

Valóban két oldal? Valóban összeegyeztethetetlen ellentétek? Egy lelkész érkezik ezekben az időkben, aki evangélikus és metodista, s ugyanakkor sem evangélikus, sem metodista. Belép az egyik egyházba, majd kilép onnan. Belép a másik egyházba, majd onnan is kilép. Előtűnik a semmiből, majd eltűnik a semmiben. A györkönyi és dombóvári metodista gyülekezet alapításánál egy olyan emberre emlékeznek, aki – mire mindenki felfogta volna, hogy mi is történt – már nem volt az egyház szolgálatában. A gyülekezet a tolna megyei Györkönyben ma is megtalálható, az alapító lelkészt Reichert Gyulának hívták.

A Reichert család

A rendelkezésre álló anyagokból kitűnik, hogy a vizsgált időszakban két Reichert Gyula élt ugyanabban a megyében. Az egyik Dunaföldváron született 1854-ben, a gimnáziumot Szentlőrincen, Gyönkön és Sopronban végezte. A teológiát pedig Sopronban, a negyedik évben Bécsben hallgatta. Felszentelése után Mekényesre került első állomására.²

Ifj. Reichert Gyula Kistormáson született 1886. június 19-én. Teológiai tanulmányait Sopronban kezdte el és Erlangenben fejezte be. Teológiai szakvizsgáit Sopronban tette le 1908. szeptember 7-én és a következő év augusztus 20-án. A lelkészvizsga abszolválása után őt is alkalmasnak találták a lelkésszé szentelésre.³ Semmilyen elmarasztaló szót nem olvashatunk itt róla, mégis később egy – a györkönyi gyülekezet történetéről szóló – beszámolóban néhány betoldás azt bizonyítja, hogy Gyurácz Ferenc akkori püspök csak egy évi pauzálás után szentelte föl lelkésszé.⁴

Az 1912–13-as egyetemes névtárban apa és fia együtt szerepeltek mint lelkészek, más-más gyülekezetben.⁵ Az apa Kistormáson – valószínűleg már fia születése alatt is itt volt –, míg a fiú Kaposszekcsőn volt lelkész.

² Ordinációs Jegyzőkönyv, Dunántúl 1783–1905, 252. 1879. október 23-i lelkészfelszentelés, Sopron, Evangélikus Országos Levéltár (továbbiakban EOL).

³ Jegyzőkönyv az 1909. augusztus 20-i lelkészvizsgáról, Sopron. EOL Teológia iratai és lelkészvizsgák 1867–1927. 74. doboz, 1899–1916 csomó.

⁴ Györköny története. EOL Tolna, Baranya, Somogy egyházmegye (továbbiakban TBS), Egyház megyék, egyházközségek története. 40. doboz Györköny története 2. betoldás.

⁵ Egyetemes Névtár. Dunántúli egyházkerület. EOL TBS, 1912–13, 138., 14., 18.

Szolgálatának befejezéséről nem áll rendelkezésünkre pontos adat, valószínűleg az 1920. év előtt befejezte szolgálatait, mert ez év januárjában Horváth Sándor főesperes felterjesztette a püspöknek a kistormási lelkészi híványt,⁶ februárban pedig a híványtervezet korrigálásáról szóló levél⁷ érkezett a püspökhöz, melyben szerepelt Reichert lelkész úr is, minden bizonnyal az idősebb.⁸ Márciusban Grosz János „helybeli adminisztráló segédlelkész” választják meg lelképásztornak.⁹ A gyülekezet lelkészi állása lemondással üresedett meg, melynek pontos okait nem ismerjük, mégis szinte egy időpontban van a másik Reichert, a fiú mellőzésével és elhelyezésével.

A faluban, Györkönyben is lelkészkedett az egyik Reichert, valószínűleg az ifjabb. Ezt bizonyítja több esemény is, melyekből álljon most itt egy. Az első világháború alatt helyettes lelkészek váltják egymást a faluban, amikor is egy levelet olvashatunk, mely a hadifogságból hazatérő katonák javára történő gyűjtésről szól.¹⁰ Az aláíró ifj. Reichert Gyula. Édesapja halála után már csak a Reichert Gyula nevet használja.¹¹ Valószínűleg érzékeny volt az Evangélium iránt, mivel mind a györkönyi, mind pedig a kaposszekcsői lutheránus gyülekezet életében pozitív emlékeket hagyott. A kaposszekcsői gyülekezet életében: „1912-ben, a közben anyagyülekezetté alakult Kaposszekcsőhöz csatlakozott az evangélikusság. Itt Reichert Gyula lett a lelkész, ki látva a helyzetet, még intenzívebben vette gondozásba az evangélikusokat.”¹² A györkönyi gyülekezetben Takó István későbbi lelkész által írt gyülekezeti történetben: „...evangéliumi munkába kezdett [ti. Reichert Gyula]. Mégis inkább a szekták gazdagodtak a ténykedéseiből.”¹³

Ezek közé tartozott a magyarországi methodista misszió is, melynek tüze, ha csupán kis lángon is, de kezdte melegíteni, izzítani a tolna megyei falvakat. A Györköny melletti Nagyszékelyen vetette meg lábát elsőként a methodizmus. Az első világháború után Györkönyben a helyettes lelkészek sora után végleges lelképásztort választottak, Schmidt János személyében. Ő a második világháború alatti üldözések következtében elhagyni kényszerült a gyülekezetet. Az ő betoldásai olvashatók a györkönyi gyülekezet történe-

⁶ Horváth Sándor főesperes levele a püspöknek. Paks, 1920. január 19. EOL 18 TBS, 1917–21.

⁷ Hausmann Károly levele a püspöknek. 1920. február 9. EOL 18 TBS, 1917–21.

⁸ A híványról részletesen lásd: Evangélikus Közlöny. Különszám. A Magyar Evangélikus Egyház Törvényei, 2003. augusztus 1., 1997. évi III. Törvény az egyházközségben végzett egyházi szolgálatról és az egyházközség önkormányzatáról, 18. §, 1-6. bekezdés, 17–18.

⁹ Hausmann Károly levele. 1920. március 14. EOL 18 TBS 1917–21.

¹⁰ Ifj. Reichert Gyula levele a püspöknek. Györköny, 1918. június 17. EOL 18 TBS 1917–21.

¹¹ A továbbiakban magam is ezt teszem.

¹² Dombóvár története. EOL 40 TBS 2–3.

¹³ Györköny története. EOL 40 TBS 2.

tében. Itt írja a következőket: „Reichert Gyula tökéletesen szektás munkába kezdett, s mikor a választásoknál kibukott, eljött és kevés híveivel megalapította a metodista gyülekezetet s bejárt a gyülekezetbe és fokozta tevékenységével a szakadár, separatista szellemet, s sok nehézséget okozott a lelkészeknek.”¹⁴

*„Munkánk itt alól április eleje óta új fokra került. Reichert testvérnek Dombóváron történt átköltözködésével. Reichert testvér eddig a szlavóniai Surcin községben, mint az ottani német evang. gyülekezet prédikátora működött. Már gimnázista korában hívogatta az Úr. Mint egyetemi hallgató tért meg s már akkor is az volt a vágya, hogy szabad evangélicizációban és bibliai gyülekezeti rendszer mellett munkálkodhassék. Évekig tartó küzködés után felhagyott lelkészi állásával és nálunk vállalt munkát.”*¹⁵

Ebből a jelentésből – melyet Schmidt János¹⁶ dombóvári metodista lelkész olvasott fel az egyház évi konferenciáján – talán fény derülhet arra a két-három évre, melyről nem sokat tudunk. Az biztos, hogy 1917-től lett helyettes evangélikus lelkész Györkönyben, valamint 1918-ban még ugyanabban a közösségben tevékenykedett. Továbbá az is bizonyított, hogy a györkönyi gyülekezetben 1921. július 20-án töltötték be a lelkészi állást. Hol volt Reichert Gyula ez alatt az idő alatt? Mikor halt meg az édesapja? Mikor és miért került Jugoszláviába? Talán a következő kézirat segít ebben.¹⁷ E kézirat szerint a lekipásztort a falu gyülekezetébe járó jómódú gazdák üldözték el, mivel az ébredés veszélyforrás volt számukra. Két helybeli asszonnyal készített interjút jegyez le. Az ő édesanyjuk a györkönyi gyülekezet tagja volt – később ők is –, aki sokat mesélt nekik a gyülekezet keletkezéséről, amit jómaga is átélt. Innen tudhatjuk, hogy a falu evangélikus lekipásztora 1917-ben Reichert Gyula volt. „Ő egy élőhitű ember volt, a szószékéről állandóan evangelizált. Nagyon-nagyon sokan megtértek. Ekkor a falu gazdagjai azt mondták: ha ez igaz, amit ez prédikál, akkor nekünk másképpen kell bánni a dolgozókkal. Tehát mi ezt nem művelhetjük, hogy ez legyen. Elkézdtek ellene dolgozni. A döntést valószínűleg a pincehegyen hozták meg, és elküldték.”¹⁸ Miért került olyan hirtelen Szlavóniába, közel

¹⁴ Alispáni iratok 711/1924. In: Tolna Megyei Népújság. 1986. július 11. 6. betoldás.

¹⁵ Jegyzőkönyv a Püspöki Methodista Egyház Magyarországi Missziójának első évi üléséről. 1921. április 22–24. 38. Magyarországi Metodista Egyház Levéltára (továbbiakban: MMEL). I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

¹⁶ Nem azonos a fentebb említett evangélikus lelkésszel, aki szintén Schmidt János.

¹⁷ Gyurkó József: Györköny története 1921–1994. Interjú Venter Ferencé és özv. Takács Antalnéval. Kézirat. Szekszárd, é. n.

¹⁸ Uo. 1.

négyszáz kilométerre Györkönytől? Tény, hogy az evangélikus egyházban ekkor nem volt szívesen látott személy, lehet, hogy főként „evangéliumi munkája” miatt.

A továbbiakban tehát Reichert Dombóváron működött mint metodista lelkipásztor. 1921-ben a dombóvári prédikátor számára gyülekezeti házként és lelkészlakásként is működő házat vásároltak.

„Reichert testvér már benne lakik, bár a helyi hatóság megtagadta vele szemben a lakhatási engedély megadását. Ezen határozat ellen fellebbeztünk. (...) Ezt a barátságtalan magatartást most többek részéről azért kell tapasztalnia, mert methodista prédikátor lett. Midőn 11 év előtt vonult be ugyanazon vidékre, mint az egyik lutheránus gyülekezet újonnan választott lelkésze, akkor egész ünnepélyes fogadtatásban volt része. Most azonban még a hajlékot is sajnálják tőle...”¹⁹

Ugyanitt szerepel egy határozat, melyben az osztrák missziói konferenciába próbára való felvételre az első tanulmányévre ajánlották, az evangélikus egyházban történt lelkészi felavatásának elismerése és érvényesítése mellett. A következő konferenciai jelentésekből már csupán azt lehet bizonyosan állítani, hogy Reichert Gyula a Magyarországi Metodista Egyház hűséges tagja, prédikátora volt.²⁰ Dombóváron dolgozott, és itt lakott családjával. Az evangélikussággal való kapcsolata valószínűleg nem javult. Később Kiskunhalason is megkezdte a munkáját, miközben a metodista újságnak, a Békeharangnak lett főszerkesztője. Emellett traktátusokat is írt, valamint a metodizmus történetének átdolgozásán is munkálkodott.²¹ 1923-ban sok dolga volt a szuperintendensi jelentés szerint. Új területeken kezdett munkálkodni, és amíg Dombóváron nem volt továbblépés, addig Kaposzecsöre még a szomszéd falvakból is jöttek „kereső lelkek”, és abban reménykedtek, hogy további növekedéssel talán metodista anyagyülekezetté válhat egykor. A dombóvári munka iránti ellenszenvet maga a prédikátor próbálta meg feloldani olyan módon, hogy evangélizáló estéket szervezett. A munka egyértelműen más aratásában is folyik. „Amilyen nehéz a munka a katolikus vidéken, olyan örömmel teljes nekünk a gyümölcse is.”²²

¹⁹ Jegyzőkönyv a Püspöki Methodista Egyház Magyarországi Missziójának első évi üléséről. 1921. április 22–24. 12–13. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

²⁰ Jegyzőkönyv, 1921. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

²¹ Például az „Ama fényes hajnali csillag” című írást.

²² Jegyzőkönyv a Püspöki Methodista Egyház Magyarországi Missziójának harmadik évi üléséről. 1923. május 15–20. 30. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

Kétévi szolgálat után kilépett a metodista egyházból, hogy Istennek még inkább a rendelkezésére állhasson. Az általa érvként felhozott „speciális munkáról” ezek után nem sokat tudunk. Búcsúzása során leírja munkájának nagyságát és nehézségeit, leírja, hogy emiatt sokszor magára Istenre nem jutott ideje, és teszi mindezt keserűség nélkül. Ír persze a két évvel azelőtti lépéséről – ti. lemondott az evangélikus egyházban viselt lelkészi állásáról, melyet nem bánt meg. Egy ennél is nehezebb lépésnek tartja a metodista egyházból való kilépését, de ezt az Úrtól való feltétlen függéssel magyarázza. Nehéz döntés volt családja miatt is, mert nem egyszerű egy biztos jövedelemforrásról lemondania, és beleugrania a bizonytalanba. Nagy tanítása volt a feltétlen egység kialakításának gondolata, melyet talán még saját egyházából hozott magával, gondolva itt elsősorban a „keresztyén kurzusra”.²³ Mindezt természetesen az akkor szektákként megbélyegzett szabadegyházakkal együtt látta megvalósíthatónak. Lehet az is, hogy a bibliai alapelveket jobban látta érvényesülni az akkor megvetett kisegyházakban, vagy talán rugalmasabbak voltak ezen közösségek, jobban érvényesülhetett benne az egyn közösséget formáló ereje. Az evangéliumi munkáját megbecsülték itt, ahogy Funk Márton szuperintendens írja beszámolójában:

„A konferenciának a sok örömteljes és lélekelmelő órája között volt azonban egy szomorú órája is. Reichert Gyula prédikátor testvérünk kilépett a gyakorlati munkából és az egyház kötelékéből. Nevezett testvérünk úgy érzi, hogy mostantól nem tartozhatik többé semmilyen egyházba, s hogy neki külön utakon kell járnia. Mi sajnáljuk, mert missióknak egyik legtevékenyebb és legagilisabb tagját veszítjük el benne. Ha el is váltunk egymástól, a Krisztusban nem szűnünk meg testvérek lenni.”²⁴ Reichert búcsújában kifakad: „Isten igazi gyermekeit: bárhol legyenek, bárhová tartozzanak külső állapotuk szerint – elválaszthatatlan, szellemi kapcsok fűznek egybe. Csak emberek emelnek felekezeteikkel, egyesületeikkel, szervezetükkel válaszfalakat Isten gyermekei közé, s ezáltal elkülönítik azokat egymástól, akik belső állapotuknál fogva voltaképpen összetartoznak.”²⁵

Emellett biztosítja a volt egyházát, hogy sem az első kilépésnél – ti. az evangélikus egyházból, sem a második esetben, azaz most: nem akarja

²³ A krisztianizált magyar társadalom „utópiája” az eső világháború után, melyet a történelmi egyházak szerettek volna létrehozni.

²⁴ Békeharang. 1923. 12. 4. Jelentés missióknak május hó 15–19-ig Budapesten tartott évi gyűléséről.

²⁵ Békeharang. 1923. 11. 6–7. Reichert Gyula: Búcsúzás.

megszakítani kapcsolatait a testvéreivel, és amennyiben tud, szívesen vállal feléjük szolgálatot. Talán éppen a függőség volt az egyetlen, melynél nagyobb volt a félelem, irtózás, mint az egyház keretein belül való szolgálat iránti elkötelezettség.

A konferencia Schmidt Jánost – továbbiakban Szécsei János, aki nem tévesztendő össze az azonos nevű evangélikus kollégájával, aki ugyanabban az időben Györkönyben volt lelkész – nevezi ki Reichert Gyula helyére. A volt evangélikus, majd metodista prédikátor további életéről nem állt hiteles adat a rendelkezésemre.

A történelmi egyházak válasza a szabadegyházi missziók terjedésére

Fabiny Tibor egyik tanulmányában a történelmi egyházak perspektívájából kétféle védekezési módot jelöl meg, amellyel ezek a közösségek válaszoltak a szabadegyházi missziók terjedésére.²⁶ Az első egyfajta polemikus szemléletmód, melynek jellemzője, hogy a fent említett közösségek megjelenését a nép butaságának, elmaradottsága következményének látták. A gúny eszközeivel próbálnak mindezek ellen harcolni. A másik reagálási módot ökumenikus jellegűnek nevezi. Eszerint a szekták megjelenését az egyház belső válságtünetének tartják, melyek ellen úgy lehet leghatékonyabban küzdeni, ha maga az egyház is a szektás csoportok módszereit alkalmazza, belmissziót teremtve ezzel.

A Fabiny által polemikusnak nevezett módszerekkel már a 20-as években is találkozhatunk, az első világháború előtt megjelent különböző kéziratokban. Ilyen volt evangélikus részről a Dérer János lelkész által kiadott traktátus, „Milyen álláspontot foglaljon el a lelkész az egyházában mutatkozó szektákkal szemben?” címmel.²⁷ Kérdésként merül fel a szerzőnél, hogy miért fordulnak el a hívek az evangélikus egyháztól, és miért fordulnak a „szakadárok” felé. Sok magyarázatot sorol fel, köztük a dölyfös öniszűrléstől kezdve a közterhektől való szabaduláson át egészen az ember valláserkölcsei érzelmeinek „szalma-tűz” lánglobbanásáig, melyből rövid lánghalál után nem marad semmi. A védekezés legfontosabb módszere a visszatérítés, mely a „*saját hitünk házának hű népét minden lelki szükségleteiben lelkiismeretesen ápolni*” gondolatban fogalmazódik meg. Érdekes

²⁶ Fabiny Tibor: Az evangélikus egyház. In: Lendvai L. Ferenc (szerk.): A magyar protestantizmus 1918–1948. Kossuth, Budapest, 1987. 131.

²⁷ Dérer János: Milyen álláspontot foglaljon el a lelkész az egyházakban mutatkozó szektákkal szemben? Tanulmány, melyet 1897. július 6-án olvasott fel Uhorskán egy evangélikus lelkésztovábbképzőn.

azonban látni, hogy kevés a jó, megalapozott irodalom az új szabadegyházi közösségekről. Többen külföldi besúgóknak, pénzelt forradalmároknak tartják őket. Számtalanszor esnek áldozatul a hatóságok önkényének, mind prédikátoraik, mind pedig híveik. Álljon itt egy másik példa is a 20-as évekből, mely a Békeharangban jelent meg. Az irodalmi rovatban egy protestáns teológiai tanár könyvét elemezték, mely a szektákról szól. A szerkesztő így nyilatkozott: „Azt gondoltam, igazi theol. alapossággal s tárgyilagos tudással megírt ismertető füzetet fogok olvasni, s azt kellett tapasztalnom, hogy kevés bibliai tudással s igen gyenge theol. tájékozottsággal, de annál sötétebszínű felekezeti tintával iratott meg.”²⁸ Szigeti így ír a szektaelenes irodalmak tárgyalásánál: „Jellemző, hogy (...) nem kerül elő az a fontos mozzanat, hogy a szabadegyházi közösségekben megélt kegyességi formáknak a puritanizmusig visszanyúló hagyományai vannak. Az uralommal összefonódó hivatalos egyház elveszítette érzékenységét a népi kegyességi formák iránt: elsősorban ezért voltak meddők ezek a viták.”²⁹ A szekták elleni hitvédelem 1923-ban kezdett megerősödni, amikor az illetékes állami szervek is buzdítani kezdték az egyházakat az ellentük való védekezésre. Kevés olyan traktátus íródott, mely szerzőjéről elmondható, hogy „tájékozottsága, józansága ma is önkritikára serkenti” a különböző egyházakat.

Külön szót érdemel a történelmi egyházak azon sérelme, miszerint a világháború során leginkább az ő területükön, híveik között történt a legnagyobb mértékű csökkenés. Fabiny Tibor így ír erről: „... a korszak ideológiai képeinek másik meghatározó jelszava az irredentizmus volt. Az evangélikus egyház életében a kísértés talán még erőteljesebben érvényesült, mint a többi egyházban, hiszen a trianoni békével az evangélikus egyház veszített a legtöbbet a magyar egyházak közül.”³⁰ Egyértelmű volt, hogy a világháború sokkját nehezen heverik ki, ráadásul újabb szekták, közösségek támadnak ellentük, melyek maradék híveiket is megpróbálják elvinni tőlük, „elcsalni” közülük. Ez valós félelemként jelent a már említett közösségekben. Érdekes adalék lehet két egyházvezető, a református püspök Ravasz László és a metodista szuperintendens Funk Márton dialógusa, mely egyházaik magyarországi kapcsolatáról szól. Meglehetően érett, letisztult és bölcs gondolkodásra vall ez a vita, melyre 1925-ben került sor. A református püspök szerint még nincs lehetőség a történelmi és a többi kiségyház közös szövetségben történő egyesülésére, mert egyrészt a történelmi egyházak „*átalakulás előtt állanak, ébredési korszaknak néznek elé, és még a kiforrás*

²⁸ Békeharang. 1927. 5. 5.

²⁹ Szigeti Jenő: A kisebb magyarországi egyházak. In: Lendvai L. Ferenc (Szerk.): i. m. 212.

³⁰ Fabiny: i. m. 135–136.

nem történt meg”, másrészt a szabadkeresztyén felekezeteket szektáknak minősítik, mivel a történelmi egyházak területét misszió területnek tekintik.³¹ Funk Márton örömét fejezte ki, hogy erről a témáról a református egyház egyik vezetője kezdeményezett párbeszédet, majd rámutat Nyugaton – Németországban – a metodizmus áldásos haladására. Elmondja még, hogy „el fog jönni az idő, amikor a történelmi egyházak épp úgy, mint Németországban, be fogják látni, hogy igaztalan előítéllettel voltak a methodista egyház iránt.” Nagyon bölcsen gyermekornak nevezi a magyarországi methodista egyház tevékenységét, „viselkedését”, és „ha itt-ott gyermekes cselekedetei vannak, kéri annak szíves elnézését.”³²

Az első világháború hatása az evangélikus gyülekezetre

A világháború alatt majd azután több szempontból is nagyon nehéz helyzetbe került a gyülekezet. „1915-ben az év elején meghalt Tomka Gusztáv lelkész. Ezzel a gyülekezet életében erős törés keletkezik. Dúl a világháború. A gyülekezet férfitagjainak jó része a harctéren van.”³³ Mindeközben helyettes lelkészek váltják egymást, mely csupán szükségmegoldásnak mutatkozik. A hívek szempontjából ez nem túl áldásos, hiszen a bizonytalan időben újabb bizonytalanságok közé kerülnek. Ekkor tűnik föl Reichert Gyula is, aki valószínűleg 1917–18-ban volt helyettes lelkész a községben. A végleges lekipásztor személyére még várni kellett: „Csak 1921. július 20-án töltik be a lelkészi állást.”³⁴

„Pártoskodás, széthúzás lesz úrrá e hat év alatt a gyülekezet életében.”³⁵ Az itt említett gyülekezeti problémák nagy része talán a kor bizonytalanságából, az emberi kapcsolatokban megjelenő alapvető bizalmatlanságból adódhattak. Érdekes két asszony – akiknek édesanyjuk mesélte el a történeteket – interjúja, akik ismerve a falu „működési mechanizmusát”, két fontos fogalmat említenek meg.³⁶ Az egyik: a „pincehegy”. Ez a falutól keleti irányban fekvő domsor volt, ahol a borospincéket építették. Ide jártak ki a borosgazdák megbeszélni a napi híreket. Dr. Hecker Frigyes, egykori györkönyi methodista lelkész és volt szuperintendens szerint a hívők szemében ez a hely az átok helye volt. Egy másik lekipásztor elmondása

³¹ Békeharang. 1925. 4. 4–5. Hazai hírek.

³² Békeharang. 1925. 4. 4–5. Hazai hírek.

³³ Györköny története. EOL 40 TBS 2.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

³⁶ Gyurkó: i. m. 1.

szerint a nagy döntéseket mindig ott hozták meg a kiváltságosok. A már említett interjúban hangzik el „a falu gazdagjai” kifejezés is – ez a másik fontos fogalom. Az asszonyok szerint, ha igaz, amit Reichert prédikál, akkor nekik változtatni kell az életmódjukon. Ez pedig nem tetszett nekik, és ezért üldözték el a lelkészt. Természetesen a dolgok és a helyzet túlzott leegyszerűsítése lenne azonosítani a „gazdagokat” az evangélikus gyülekezet vezetőivel. Egy 1925-ös Canonica Visitatio³⁷ jegyzőkönyv szerint a gyülekezet tagjainak foglalkozása, vagyoni helyzete: „Földművelés és szőlőművelés (sic!). Vagyoni helyzet, különböző”.³⁸ Egy másik jegyzőkönyv szerint a vagyoni helyzet általában jó. Egy kézirat szerint, mely a györkönyi metodista gyülekezet történetét írja le: „A jómódú gazdák azonban nem nézték jó szemmel az ébredést, elkezdték az áskálódást a lelkész – – ellen, akit aztán elűzték Györkönyből.”³⁹ „És elküldték” – fejezik be a tudósítást az asszonyok.

A lelkészi állást tehát ismét csak átmenetileg sikerült betölteni. A lelkészi hívány előkészítése és elkészítése elég sokáig húzódott. Először 1919. májusából van dokumentumunk, mely a györkönyi gyülekezet híványtervezetét tartalmazza.⁴⁰ Ennek alapja a Tomka-féle hívány, annyi különbséggel, hogy nagyon „megcsonkították”, így nem biztosítja a lelkész megélhetését. Maga a püspöki hivatal kéri föl a főesperest arra, hogy „hasson oda” a hívekre. Közben egy bikácsi jelentés szerint Györköny és Sárszentlőrinc igen erős hitű és jellemes papot kíván, hogy arra a „polcra” jussanak megint, ahol voltak.⁴¹ Valószínűleg Reichert esete és a szabadegyházak térnyerése után egy ilyen lelkészkep kezdett el kialakulni Dunántúlon. Nem sokkal ezek után D. Kapi Béla püspök kapott egy levelet, melyben a következőt olvashatjuk: „A györkönyi lelkészi állás betöltése az egyházközség egyes tagjainak szűkkeblősége s részben makacssága folytán már botrányosan hosszú ideig elhúzódik.”⁴² Nem sokan hitték volna, hogy több mint egy évig nem lesz még állandó lelkész a györkönyi evangélikus gyülekezetben.

³⁷ Ma általános vizsgálatnak nevezik, amelyet az esperes tart legalább háromévenként az egyházkerületekben. Ezt az 1920-as években a püspök tartotta. Bővebben lásd: Evangélikus Közlöny. Különszám. A Magyar Evangélikus Egyház Törvényei, 2003. augusztus 1. 1997. évi IV. törvény az egyházi szolgálatról és egyházkormányzásról a magasabb egyházkormányzati szinteken, Első rész: Az egyházi szolgálat és egyházkormányzás az egyházmegyében, II. fejezet, 7. §, 24.

³⁸ Canonica Visitatio. EOL TBS, 1925. Dt 77.

³⁹ Gyurkó: i. m. 3.

⁴⁰ A györkönyi lelkészi hívány, 1919. május 14. EOL 18 TBS, 1917–21. 118/1919. isz.

⁴¹ Uo. Bikács, 1920. április 12.

⁴² Uo. Püspöknek címzett levél. Paks, 1920. május 10.

1921. július 20. A györkönyi evangélikus gyülekezet lelkeszi állását egy bizonyos Schmidt János tölti be. A később Takó István által megírt gyülekezettörténetbe több helyen az ő bejegyzései, kiegészítései olvashatók. Szintén az előbb említett kéziratból idézek: „A „Tolna megyei fejek” című kiadványban úgy írtak róla: „A jó pap minden kellékével rendelkezik, és ez a titka annak, hogy hívei nagy szeretettel és tisztelettel veszik körül.” Akadt azonban másfajta megítélés is személyével kapcsolatban. Mint nagy tudású és erős egyéniségnek, neki is voltak időnként vitái híveivel és a presbitériummal. Kíméletlen ellenfele volt az akkoriban még szektaként számon tartott kisebb felekezeteknek.”⁴³

Takó ír a háború előtti helyzetről is, mely szerint: „A lelkimunka, ahogy a jegyzőkönyvekből megállapítható, a mindennapi könyörgéstartással, a vasárnapokon és ünnepnapokon tartott délelőtti istentisztelettel, délutáni könyörgéssel, s az elég sok casuáliával kimerült. A gyülekezet népe jó templombajárónak látszik.”⁴⁴ Schmidt válasza milderre: „Téves megállapítás. Délután is mindig volt írásmagyarázat. Már Tomka Gusztáv [volt helyi lelkesz] tartott bibliaórákat, amikor máshol nem ismerték azokat. (...) Igehirdetése (...) különösen építő lelki munka volt. Ezért voltak a hívek jó templomba járók.”⁴⁵

Szintén a lelki munkával való bejegyzések olvashatók kicsit később, a világháború után. „Lassan indul el a bibliai órai munka. Egy héten 1. De az is csak a kemény téli napokra korlátozódik. Amint az megállapítható, ezek a bibliaórák is inkább csak a bibliai könyvek keletkezésével, történeti elhelyezésével és a hitelesség problémájával foglalkoztak, sem mint az Ige üzenetének alázatos elfogadásával.”⁴⁶ Schmidt megint korrigál: „Valótlanosság és légből kapott megállapítások. Felváltva és folytatatólagosan magyarázott Schmidt J. lelkesz egyes bibl. könyveket és közbe Jézus példázatát. A Takó által említett előadásokat ezzel párhuzamosan vagy külön tartotta, mivel a gyülekezetben a szekták révén a biblia egész jelentőségének teljesen helytelen és téves megítélése volt elterjedve.”⁴⁷

Két lelkesz más és más látásmódja. Természetesen Schmidt bejegyzései a „szemtanú” hitelességével hathatnak, hiszen abban az időben ő volt a lelkesz. Mégis Takó István tűnik lelkileg érzékenyebbnek az emberek, a gyülekezet felé, míg Schmidt inkább az egyház védelmében beszél, cselekszik. Azonban amíg Schmidt a gyülekezet védelmét szervezi, addig hívei

⁴³ Gyurkó: i. m. 3.

⁴⁴ Györköny története 2. EOL 40 TBS.

⁴⁵ Uo. betoldás.

⁴⁶ Uo. 2–3.

⁴⁷ Györköny története 2. betoldás.

szép lassan az egyes szabadegyházak misszióiban keresik a vigasztalást, bátorítást. Az 1925-ös püspöki látogatásról szóló jegyzőkönyvben a lelki munkáról is sok szó esik.

„A vallásos élet jelenleg zilált. Tapasztalható és érezhető a megúj-hodás utáni vágy. Az istentiszteletek látogatása nem megfelelő (...) az evangélikus öntudat és összetartás bizony gyenge. A szekták (baptisták, metodis-ták, nazaréusok) ellen való védekezés szükséges, a védekezés módja elevebb, mozgékonyabb gyülekezeti élet létrehozása.”⁴⁸

Reichert Gyula ebben az időben – pontosabban ebben a helyzetben – kezdett el „evangelizálni”. Az említett interjú szerint: *„A Reichert cseléd-lánya volt Hecker Katalin későbbi diakonissza. Azzal nagyon jóban volt az édesanyánk. A megtértekkel külön kezdett el foglalkozni. Bibliórákat és imaórákat szervezett a részükre. Nagy részük asszonyok voltak.”⁴⁹*

Ez megegyezik az evangélikus gyülekezet összetételével is. Általá-ban az úrvacsorázók száma 15 százalék, és a szentséggel élők majdnem kétharmada nő. Elmondják az asszonyok még azt, hogy Reichertet elküld-ték, új lelkész jött a gyülekezetbe – Schmidt János –, aki mindig ellenük prédikált. A Reichert prédikációira megtértek elmentek a templomba is, de ott már nem ugyanaz a pap prédikált. Tőle pedig állandóan hallgatniuk kellett a megtértek elleni ostromozást, és valósággal „kipredikálta” őket on-nan. A két asszony egyik rokona nyitotta meg a templomból elmenekülőök előtt saját otthonát a Hegy utcában. Ott jöttek össze 40-45-en énekelni, imádkozni és Bibliát olvasni. Itt szeretnék visszautalni Szigeti Jenő megál-lapítására, miszerint ezek a kegyességi gyakorlatok a történelmi egyházak-ban jelentek meg elsőként. Itt is erről van szó. Nem beszélhetünk még me-todista misszióról, egyszerűen csak egy olyan evangélikus lelkészről, aki észreveszi a kereső embereket, és látja a megoldást a gondjaikra. Az igével bíztatja őket, és egy intenzívebb, bensőségebb – Szigeti úgy fogalmaz, hogy „minőségi” – lelki munkába kezd. Elmondásuk szerint nem volt veze-tőjük, maguktól szerveződtek. Az evangélikus templomba már nem jártak, de még nem tartoztak semmilyen más felekezethez. Valószínűleg ebben az időben helyezték át Reichert Gyulát a jugoszláviai Surcin községébe egy ottani német ajkú lutheránus gyülekezetbe. A györkönyi, pásztor nélküli közösség egyik tagja volt Koch Katalin, aki levelező viszonyban állt a fen-tebb már említett Hecker Katalinnal, ki látva a közösség helyzetét ígéretet

⁴⁸ EOL Dt. 77 c. V., TBS, 1925.

⁴⁹ Gyurkó: i. m. 2.

tett arra, hogy szólni fog Funk Márton metodista szuperintendensnek, segítsen valamilyen módon a györkönyiek pásztorlásában.

A gyülekezet kialakulása

Nem messze Györkönytől terül el Nagyszékely település, ahol már ezeket az eseményeket megelőzően is volt metodista közösség. Ezt a közösséget 1913-ban Amerikából hazaérkezett egyének alapították.⁵⁰ Ők évekig egyedül végezték a munkát, igazi változást Schmidt (Szécsei) János személye hozott – nem tévesztendő össze a györkönyi evangélikus lelkésszel, aki szintén Schmidt János. Ő vezette az ottani munkát. Ő járt át egy ideig gondozni a györkönyi gyülekezetet. Az első összejövetelt 1921 februárjában tartotta Funk Márton Györkönyben. A Békeharang a következőképpen számol be az ottani metodista gyülekezet megalakulásáról: „1921. május 29-én 13 próbatag felvételével alakult meg a methodista gyülekezet. A tagok száma azóta, ha lassú is, de állandó szaporodást mutat.”⁵¹ Nem sokkal ezek után változás állt be, mely szerepel az 1922-es szuperintendensi beszámolóban.

„Nagyszékely–Györköny állomáson a missziói munkás személyében változás állott be. Schmidt testvér Frankfurtra távozott, szemináriumi tanulmányok végzésére – helyébe Baumann Emil a baseli misszió-házból érkezett. A derék svájci hamar megnyerte a hesseniek és svábok bizalmát és mindkét – Györköny, Nagyszékely – helyen szép eredményeket ért el.”⁵²

Az új lelkésznek szolgálata alatt üldöztetésekben, megaláztatásokban volt része. Eleinte Györkönyben családknál, „bútorozott szobákban” tartották összejöveteleiket, míg Nagyszékelyen egy Amerikában élő testvér adományából rendeztek be imaházat. „Úgy látszik, a faluban megszűnt már a régi ellenállás velünk szemben. Baumann testvér félheteken át, felváltva majd Nagyszékelyen, majd Györkönyben lakott” – olvasható a szuperintendensi jelentésben.⁵³ Ugyanitt olvashatjuk, hogy egy ideig egyedül él, majd később egy svájci lányt vesz el feleségül. Egyedül még csak-csak eléldégtelt, de családotul már házra volt szüksége, ahol lakhatnak. Tehát 1922 februárjában házat vásároltak Györköny

⁵⁰ Békeharang. 1923. 1. 3. Áldásos napok Tolnában és Baranyában.

⁵¹ Békeharang. 1923. 1. 3. Áldásos napok Tolnában és Baranyában.

⁵² Jegyzőkönyv a Püspöki Methodista Egyház Magyarországi Missziójának második évi üléséről. 1922. június 27–július 2. 29. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁵³ Uo.

központjában, melyet azután átalakítottak. A ház olyan gyorsan és csodával határos módon épült fel, hogy még azok is, akik akadályozták az építkezést vagy megjegyzéseket tettek, elcsodálkoztak rajta. A kápolna felszentelése 1922. november 26-án történt meg. A szuperintendensi jelentés is beszámol a ház és kápolna építéséről. „A régi gyülekezeti háznak átépítése, amit tulajdonképpen újjáépítésnek kellene neveznünk, idejében elkészült, mielőtt még a félelmetes drágaság utolért minket.”⁵⁴ Egy 120 férőhelyes imatermet, valamint egy lelkeszlakást építettek a házban. „Positióink a helységben az ingatlannal megszárdult. Tisztelettel közelítenek hozzánk. Baumann testvérünknek hű munkája és elővigyázatos magaviselete ehhez természetesen sokban hozzájárult” – írja Funk Márton a jelentésében.⁵⁵ Egy évvel korábban a nagyszékelyi gyülekezettel kapcsolatban mondja el ugyanezt. „Úgy látszik, a faluban megszűnt már a régi ellenállás velünk szemben.”⁵⁶ A munka tehát folytatódott mind Győrkönyben, mind pedig Nagyszékelyen. Utóbbi faluban szintén szerettek volna kápolnát építeni, esetleg valamilyen módon egy helyiséget szerezni, ahol az istentiszteleteket megtarthatják. 1921-ben már próbálkoztak az evangélikusoknál, azonban a lutheránus templomot nem adták el nekik. 1924-ben azonban műhelynek értékesítették, melyet egy, a Békeharang című újságban megjelent újságcikkben sérelmeztek, leírva, hogy külföldön nem okoz gondot a felekezetek közti kapcsolat.⁵⁷ Az 1923-as esztendő sok nehézséggel megterhelt év volt a Baumann család életében. Az építkezés és üldöztetések mellett Baumann Emil fejtífuszt kapott, mely miatt két hónapig élet és halál között lebegett. A gyülekezet kitartóan imádkozott érte, a lelkész pedig meggyógyult.

A sok nehézség mellett öröm is érte őket, ugyanis nagypénteken fiúgyermekük született. Egy évvel később augusztus 10-én pedig „leánygyermekkel ajándékozta meg őket az Úr”. Még ebben az évben, 1924-ben a szuperintendens beszél Baumann hűségéről munkájáról, valamint szól a gyülekezet gyarapodásáról is. „Ha az elmúlt évben nincs az a nagy ellenhatás, mely sok esetben nyílt ellenségeskedéssé fajult, a csatlakozás kétségtelenül nagyobb volna” – írja Funk az évközi áttérésekről.⁵⁸ A gyülekezeti alkalmak vasárnap délelőttönként és esténként istentisztelet, míg szerda este bibliamagyarázat formájában valósultak meg. A következő év, tehát 1925. „áldásos és békés” volt a lelkipásztor számára.⁵⁹ Mind az időséssel, mind pedig

⁵⁴ Jegyzőkönyv. 1923. 33. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁵⁵ Jegyzőkönyv. 1923. 33. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁵⁶ Jegyzőkönyv. 1922. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁵⁷ Békeharang. 1924. 12. 10. Hazai hírek.

⁵⁸ Jegyzőkönyv a Magyarországi Püspöki Methodista Egyház első missziói üléséről. 1924. július 17–20. 22–23. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁵⁹ Jegyzőkönyv a Magyarországi Püspöki Methodista Egyház második missziói üléséről. 1925. szeptember 24–27. 25. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

az ifjúsággal hűségesen foglalkozott. A gyülekezeti öntudat egyre szilárdabb lett Funk Márton beszámolója szerint. Nagyszékellyel kapcsolatban annyit említ még, hogy nem igazán találtak vezetésre alkalmas családot. Sajnálkozását fejezte ki Baumann Emil döntésével kapcsolatban, de hálás szívvel gondol az elmúlt négyévi munkájára. A svájci prédikátor négyévi györkönyi szolgálat után hazájába, Svájcba nyert meghívást, amit el is fogadott. Lejárt négyéves szerződése, és visszatért hazájába.

Új prédikátor a gyülekezetben

A távozó lelkész helyett így a györkönyi gyülekezetben új prédikátort választanak Márkus József személyében. A következő év, 1926. nyugodt időszak volt a közösség életében.⁶⁰ Az új lelkészt és családját gyorsan befogadják.

A gyülekezet életében fontos hónap volt február, amikor egy héten át evangélizáló estéket tartottak az imaházban. A következő héten a sorozat Nagyszékelyen folytatódott, ahol sok segítséget jelentett a györkönyi metodista, valamint a baptista közösség tagjainak a támogatása. A györkönyi közösség taglétszámát tekintve nem észlelhető növekedés ebben az évben, csupán „csendes, belső fejlődésről” beszélhetünk. Mindezt beárnyékolta az az eset, amikor Márkus az evangélikus paptól fenyegető levelet kapott, miszerint feljelenti őt, amennyiben felesége továbbra is vasárnapi iskolát tart a gyermekeknek, illetve hívogatja a lézengőket közülük. Közben elindul a bikácsi misszió is. Márkus József beszámolója szerint:

„Március 2–5-ig Bikácson tartottunk evangelizációt. Ott eddig még semmiféle hívő gyülekezet nem munkálkodott. Pedig a lelkek ott is áhítozzák az evangéliumot. Egy 15-20 embert befogadó szobát ajánlottak fel. (...) Azt az óhajt fejezték ki, hogy ezentúl állandóan látogassuk s gondozzuk őket. Megtesszük.”⁶¹

A szuperintendens csak egy évvel később reagál jelentésében az új közösségekre következőképpen: „Bikácson és Kistengelicén Márkus testvérünk szintén nyitott ajtókra talált.”⁶² Ugyanebből az évből származik egy levél, melyben Schöll Lajos evangélikus esperes D. Kapi Béla püspöknek

⁶⁰ Jegyzőkönyv a Magyarországi Püspöki Methodista Egyház harmadik missziói üléséről. 1926. augusztus 13–15. 24–25. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁶¹ Békeharang. 1926. 6. 3–4. Hírek györkönyi kerületünkben.

⁶² Jegyzőkönyv a Magyarországi Püspöki Methodista Egyház negyedik missziói üléséről. 1927. szeptember 2–4. 28–29. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

számol be az egyházmegyéjében levő „szektákról”. *„Egyházmegyémben legújabbán teljesített kiszállásaim alkalmával mindenütt a szekták térfoglalása után érdeklődtem és ezidőszereint a következőket jelenthetem...”*⁶³ Ezután tételesen veszi sorra a különböző gyanús közösségeket. Itt tér ki a fentebb is említett kistengelici közösségre. *„Kistengelicen szintén 60 lélek különféle szektás van. Terjeszkedésük semmi. Ünnepek után rajta leszek, hogy a lelkeszi állás szervezését szorgalmazzam, s ezzel is útját vágassuk a szektás szellem terjedésének.”*⁶⁴ A védekezés megszervezését információ-szerzéssel szeretné elkezdni.

Az említett jelentés beszámol több körzet munkájáról is. Tékesen, *„mint a kurátor atyja fia megbízásából jelentette, csend van”*.⁶⁵ Ezen kívül beszél a bikaliak által szervezett összejövetelekről is. Figyelemre méltó az a tény, hogy csupán néhány esetben konkretizálja azt, hogy melyik szabadegyháznak a missziójáról van szó. Részben azért, mert nem tartotta lényegesnek, részben pedig azért, mert nem is igazán lehetett ekkor még elkülöníteni, hogy egy-egy közösség melyik kisegyház munkaterülete. Érdekes még az a mód, ahogy az egyes „felébredt” közösségek tartották egymással a kapcsolatot, hogyan támogatták és segítették egymást, jóllehet nem ugyanahhoz az egyházhoz tartoztak.

A ráckozári közösség hasonló úton járt, mint a györkönyi metodisták.⁶⁶ A Békeharang egyik számában még mint egy „kis keresztyén közösségről” írt. Ide mentek el ígét hirdetni metodista prédikátorok. A közösség vezetője egy bizonyos Lehmann János, aki a fent tárgyalt főesperesi jelentésben is szerepel. Ő is evangélikus volt – lelkesz vagy csupán laikus egyháztag: nem tudni – „...aki még nem jelentkezett ki az egyházból” – írja a jelentés. Itt úgy szerepelnek a „hívek”, mint baptisták. Valószínűleg az evangélikus egyházból kivált közösséget a baptista prédikátorok és ezeknek a missziója karolta föl. Lehmann János a jelentés szerint felajánlotta visszatérését az egyházba 45 hívével együtt, de „valami diakónusféle alkalmazásban” szeretett volna részesülni, mely az ottani lelkesznek nem tetszett. Egy, a metodista egyház által rendezett biblia-konferencián Lehmann prédikátor is szolgált az ígével. Látható tehát, hogy az egyes szabadegyházak missziói milyen módon segítik a pásztor nélkül maradt közösségeket, valamint az is, hogy milyen jó kapcsolat van a különböző kisegyházak prédikátorai között.

A beszámoló ír még a bikaliakról is, ahol hatvan lélek „szektá-

⁶³ Schöll Lajos levele a püspöknek. Hidas, 1926. március 30. EOL, 19 TBS, 1922–30.

⁶⁴ Uo.

⁶⁵ Schöll Lajos levele a püspöknek. Hidas, 1926. március 30. EOL, 19 TBS, 1922–30.

⁶⁶ Schöll Lajos levele a püspöknek.

riánus” van.⁶⁷ Vezetőjüként Laub Henriket említi meg, és leírja, hogy a tagok nem jelentkeztek még ki az evangélikus egyházból. Laub Henrik szintén meghívást kapott a fent említett biblia-konferenciára, ahol több szolgálatot is bízta rá.

A kaposzsekcsői közösségre sem térek ki bővebben. Itt Reichert Gyula, majd Szécsi János volt a lelkész. A beszámoló az ott tartott legutolsó metodista konferenciát taglalja, mely részvétlenségbe fulladt, mely felett Funk Márton szuperintendens a megbotránkozását fejezte ki.⁶⁸ Az 1929-es szuperintendensi jelentés azonban nem számol be nagy tragédiáról, sőt virágzó vasárnapi iskolákról és ifjúsági egyesületekről beszél.⁶⁹ Itt is látható a jó kapcsolat a kisebb falvakban az evangélikus egyházból kilépett hívekkel. A kaposzsekcsői gyülekezetbe „a körülötte fekvő szomszédos falvakból jöttek kereső lelkek”.

A dombóvári evangélikus-metodista kapcsolatok a taníttatás miatt romlottak meg. Egy 1929-es – dombóvári evangélikus lelkész által írt négyoldalas – levél szerint a metodisták „még a baptistákat sem tartják elég keresztyéneknek”.⁷⁰ A katolikus egyházból is sokakat hódítanak el, melyre metodista utalást is találhatunk. A szuperintendensi jelentés ír erről: „Amilyen nehéz a munka a katolikus vidéken, olyan örömmel teljes nekünk a gyümölcse is”. A levél leírja azt is, hogyan hódítanak a metodisták: „Leghatalmasabb hódító eszközük az ingyen taníttatás. Ezzel hódítják meg az ifjakat, tanulókat, kiket zenére, sőt egyetemi tanulmányokra is ingyen vállalnak. A meghódított ifjakon, tanulókon keresztül immár meg van a szabad bejárás a családba.”⁷¹ A továbbiakban valóságos „aknamunkának” nevezi a misszió működését. Érdekes megfogalmazás olvasható még ebben a levélben, mely jellemző az akkori evangélikus-metodista, de jellemző a történelmi és szabadegyházak kapcsolatára is.

„Azt is olyan sokszor kell meghallani a magunk híveitől is, de még inkább idegenektől »Hát az egyetemes lutheránia mit ad?« – Ilyenkor mi evangélikusok összenézünk, megdobbann a szívünk és a lelket ölő csend után választ adunk: »Még nem tudjuk!« – Mit is tehetünk ilyenkor mást! Bizony-

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ A dombóvári lelkész levele a főesperesnek. Dombóvár, 1929. szeptember 18. 332/1929. isz. EOL, 19 TBS, 1922–30.

⁶⁹ Jegyzőkönyv a Magyarországi Püspöki Methodista Egyház hatodik missziói üléséről. 1929. április 17–21. 22–23. MMEL I.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁷⁰ A dombóvári lelkész levele. EOL, 19 TBS, 1922–30.

⁷¹ Uo.

*talanságunkat azonban ők is észreveszik – s ez nekik ütőkártya: – ezzel hódítanak tőlünk – ezzel harcolnak ellenünk!*⁷²

Az evangélikus lelkészek válaszi bizonytalanok, a lutheri szavak pedig már nem győzik meg a híveket. Azok ugyanis valóságos válaszokra, kipróbált, emberközeli keresztyénségre vágnak, és amennyiben kell, még evangélikus identitásukat is feladják ezért. A történelmi egyházak kínálatában egyfajta „piaci rés” keletkezett, melyet ugyan azok felismertek, mégis a rugalmasabb kis közösségekkel szemben hátrányban voltak.

A fentebb példaként felhozott esetek azért alkotják dolgozatom részét, hogy szemléltessem a Tolna megyei állapotokat, erővonalakat, talán úgy is fogalmazhatunk „törvényszerűségeket”. Hasonló módon kialakult missziókról, gyülekezetekről van szó, ahol a felekezeti viszony – a szabadegyházak között – nem válik olyan élesen szét. Egyrészt talán azért, mivel a szektáriánus megbélyegzés nemcsak a belső kohéziót erősítette, hanem az egyes közösségek kapcsolatát is. Másrészt talán azért, mert a külföldön szabadsággal és jelentős hívő réteggel bíró „kisközösségek” felépítésükben, vezetésükben, módszereikben nem nagyon különböztek egymástól.

A következő években csendesülni látszódnak Györkönyben a kezdeti nagy viszályok, melyek a húszas évek végén és a harmincas évek elején erősödnek fel újból az evangélikus egyházból való kilépésekkel. Ez a második világháború után folytatódik. A konferenciái jelentések ebből az időből nem számolnak be nagy üldözésekről, „kódobálásokról”. A györkönyi körzet munkája csendesebben, de tovább folyik. A kezdeti ellenségeskedés nem látható módon, de a mélyben tovább él. Egy időszakosan működő vulkánhoz hasonlít, mely csendes ugyan, mégis bármikor kitörhet. Márkus József lelkész 1930-ig töltötte be hivatalát, és helyére Hecker Ádám későbbi metódista szuperintendens került.

Közjogi helyzet az első világháború után

Szigeti Jenő szerint a szabadegyházak közjogi helyzetét a két világháború között a korszak ellenforradalmi jellege határozta meg. Az ellenforradalmi kormányok a Tanácsköztársaság megdöntése után az egész állami élet vonatkozásában visszaállították a jogfolytonosságot. Így az állam és az egyházak kapcsolatában is. A kisegyházak szemszögéből ez a régi – 1918. október 31. előtti –, hátrányos viszonyok visszaállítását jelentette. A vallás-

⁷² Uo.

szabadságra vonatkozó liberális jogszabályok, így az 1895. 43. törvénycikk hatálya csupán formálisan tartozott bele az ellenforradalom jogfolytonosságába, és így egy sajátos értelmezése alakult ki. „Az a szabadság, amit a szekták (...) törvényeik alapján élveznek, az őket követő egyesek vallásgyakorlati szabadságának összessége, de annál nem több.” Ez nem jelentett mást, mint azt, hogy nem tarthattak nyilvános, közös istentiszteleteket, nem rendelkezettek sem ingó, sem ingatlan közös vagyonnal, és sem tagjaival, sem mással semmilyen hivatalos jogviszonyban nem lehettek. Az igaz azonban, hogy istentisztelet céljából tarthattak zártkörű gyűlést, és állandó lelkészt is alkalmazhattak.

Szigeti leírja továbbá, hogy jogilag érvényben volt az 1895. 43. törvénycikk 1.§-a, mely szerint „mindenki szabadon vallhat és követhet bármilyen hitet vagy vallást, és az ország törvényeinek, valamint a közerkölciség kívánalmainak korlátai között külsőképpen is kifejezheti és gyakorolhatja. Senkit sem szabad törvényekbe vagy közerkölciségbe nem ütköző vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, avagy hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kényszeríteni.” Mindez nem érvényesülhetett, mivel a szekták működését „közrendészeti ellenőrzés” alá vonták, s ügyükben a belügyminisztérium intézkedett. Így a helyi hatóságok jó- vagy rosszindulatának voltak kiszolgáltatva a szabadegyházi missziók.

A trianoni békeszerződést becikkelyező 1921. évi 33. tc. 55.§-a szerint: „Magyarország minden lakosát megilleti az a jog, hogy bármilyen hitet, vallást, vagy hitvallást nyilvánosan vagy otthonában szabadon gyakorolhasson, amennyiben azok gyakorlata a közrenddel és a jó erkölcsökkel nem ellenkezik. Ezekkel a rendelkezésekkel szemben semmiféle rendelet, vagy hivatalos intézkedés nem lesz hatályos.” Mégis rendőri felügyelet alá vonják az új kisközösségeket, s a közerkölciség sérelmének tartották, hogy híveket szerezzenek. Mivel ezen kísérletek nem adnak megoldást, 1923-ban újabb kísérletet tesz az állam az ellentmondásos helyzet tisztázására. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium egy tájékoztató irattal keresi meg az egyházakat, mely szerint a szabadegyházi közösségek internacionális irányúak, és ezért az államra nézve veszélyesek lehetnek. Jogi kényszerrel ugyan nem, de talán lelki irányultsággal megoldható ez a probléma. Már említettem az állam egyházak felé irányuló felszólítását. A lelkigondozás intenzívebbé tétele, az utazó prédikátor intézménye, valamint az iratterjesztés eszközeinek intézményes biztosítása is igénybe vehetőnek látszik. Erre az iratra Nagy István belmissziói előadó válaszolt: „a felsorolt szekták Amerikából származnak, onnan táplálkoznak, azt hiszem, nem is lenne tanácsos Magyarországnak magáról oda olyan hírt juttatni, hogy nem tűri a vallás- és lelkiismereti szabadságot”.

Megtorló intézkedésekre is sor került, szintén egy bizalmas közrendelet kiadásával, miszerint a dunántúli és alföldi „szektákat” felügyelő rendőrparancsnokoknak figyelemmel kell kísérniük ezeket a közösségeket. Amennyiben antimilitarista propagandát észlelnek, azt haladéktalanul akadályozzák meg, 1924-ben már az előzőeken kívül „káros világnézeti elvek” hirdetésével vádolják meg őket, és így államellenesnek bélyegzik. A következő években különböző röpiratokkal, ismeretterjesztő irodalommal próbálják meg ellehetetleníteni tevékenységüket. Ezekre fentebb már kitértem.

1927-ben a belügyminiszter értekezletet hívott össze, hogy erélyesebb rendszabályokat léptessen életbe, mert a kommunizmus bukása után levő tömegmozgalmak sorában veszedelmesnek ítélte a szekták térnyerését. Ezek ellen a szigorú rendeletek ellen maguk a „szekták” is tiltakoztak. Érvként a vallásszabadságot biztosító törvényeket hozták fel. A harmincas éve-
kig ezek a rendeletek csak szigorodtak, és sokszor hatósági visszaélésekhez is vezettek.

Ebben a jogi helyzetben indult el a magyarországi metodista misz-
zió munkája is. A györkönyi gyülekezet helyzetét is nagymértékben befo-
lyásolta ez a jogi felfogás. Több atrocitásra, méltatlan elbírálásra, önké-
nyeskedésre is sor került a közösség életének első évtizedében.

Reichert Gyula esetéről már szót ejtettünk, hogyan „fagyasztották”
őt valahol Jugoszláviában, amikor „szektás jegyeket” véltek felfedezni rajta.
Milyen módon prédikálták ki híveit az evangélikus templomból, ezzel pont
az ellenkező hatást elérve, mint amit fentebb említettünk – ti. a hívek visz-
szanyerésére a lelkigondozás komolyabban vétele volt az egyik eszköz.
Mégsem használt, mert nem használták. Könnyebb volt a szószékről nagy
dörgedelmeket elmondani, mint „emberközlelől” példát mutatni.

A györkönyi gyülekezetben az első nagyobb atrocitások 1923-ban
voltak. Ekkor került szóba ugyanis egy telek és egy ház megvásárlása, va-
lamint egy imaház – később lelkészlakás is – felépítése. Ez azonban nehé-
ségekbe ütközött. A Békeharang beszámol arról, hogyan indult az építke-
zés.⁷³ Az egyik testvér, Thomasko 1922 februárjában vásárolt meg a község
központjában egy telket és rajta egy házat. A ház düledezett, és felújításához
nem volt elég pénz, mégis belekezdtek a munkálatokba. Sok gúny és ironia
vette körül ezt a próbálkozást. Megvetéssel, csúfolódással „támogatták” a
munkát. Fentebb már említettük, hogy a jogilag meg nem támadható tény-
kedéseket „spirituális módon” szerették volna felszámolni. Ennek voltak
mindezek eszközei. „No, most van egy öreg házuk, s nem tudnak mit kez-
deni vele” – beszéltek a faluban. Miután lebontották a megvásárolt épületet:

⁷³ Békeharang. 1923. 1. 3. Áldásos napok Tolnában és Baranyában. Békeharang. 1924. 12. 5–6.
A györkönyi gyülekezet.

„A lebontáshoz értenek, de felépíteni nem fogják tudni.” Az építkezés azonban rendületlenül tovább folyt. Ekkor újabb megjegyzések érkeztek: „No, most végét járja a tehetségük, mert se fájuk, se csereptük nincs...” Mégis felkerült a tetőzet is. Mikor pedig elkészült a ház: „A methodisták mégsem imádkoznak hiába (...) ilyen gyorsan még nem épült fel ház a faluban.”

A szuperintendens jelentésében a gyülekezet helyzetének a megszi-
lárdulását a ház felépítésében látja, és azt érzi, hogy tisztelettel közelítenek feléjük.⁷⁴ Érdekes megfigyelni, hogy minél inkább gúnyolták a közösséget, az egyre összetartóbb lett, és ennek az eredménye a ház felépülésében mutatkozott meg. Mindeközben a gúnyolódók egy része, ha nem is állt át a másik oldalra, de elkezdte tisztelni a közösséget. Itt merül fel fontos kérdés-ként a lelkész személye és szerepe ebben a helyzetben. Amíg az egyik oldalról egy lejárató – Funk Márton szerint: „hecckampány – hadművelet” folyik, a másik oldalon egy „elővigyázatos magaviseletű” lelkipásztornak kell állnia, aki nem ad okot a gyalázkodásra. Így 1922. november 26-án felszen-
telhették a györkönyi metodista kápolnát.

Az 1923-as évben nincs adatunk arról, hogy a belügyminisztérium a csendőrség által beleavatkozott volna a gyülekezet életébe. A következő, 1924-es évről azonban egy érdekes cikk maradt ránk.⁷⁵ Mindennek szintén előzményei vannak. Ez az év nem volt könnyű sem a gyülekezet, sem pedig a lelkipásztor életében. A szuperintendens „nagy ellenhatásról” beszél, mely sok esetben „nyílt ellenségeskedéssé” fajult.⁷⁶ Itt tehát az tapasztalható, hogy az állam a lehető legalacsonyabb szinten szeretné rendezni a vallás-
szabadságról szóló törvények ellentmondásosságát. Ha nem is bizonyítható a közvetlen állami beavatkozás, de az nyilvánvaló, hogy a történelmi egy-
házak felé intézett, szekták ellen szóló iratok elérték céljukat.⁷⁷ Elsőként tehát csupán „alacsonyabb szinten”. A Békeharang györkönyi gyülekeze-
tről szóló beszámolójában, miután leírta a közösség megalakulásának történetét, és néhány szót ejtett az ottani metodista prédikátorról, a tárgyra tér.⁷⁸ „A
*kődobálás (mely a gyülekezeti ház megdobálását jelenti) egyúttal szomorú
bizonyítvány a vallási türelmetlenségről. A szóbeli gúny és apróbb üldözé-
sek után jöttek a kövek.*” Itt leírja a cikk a két évvel ezelőtti eseményt,
melynek során kövekkel dobták be a prédikátor házának és az imaház abla-
kait. A következő – 1923-as – év májusában a kerti palántákat tépkedték ki,

⁷⁴ Jegyzőkönyv. 1923. MMEL 1.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁷⁵ Gyurkó. i. m. A cikk eredete ismeretlen, K. Balog János: Vallásszabadság Tolna megyében 24-ben. Azonban az alispáni iratok, melyeket feldolgoz: 711/1924. sz.

⁷⁶ Jegyzőkönyv. 1923. MMEL 1.7/1. Évi Konferencia 16. doboz.

⁷⁷ Vö. A történelmi egyházak válasza a szabadegyházi missziók terjedésére című alfejezettel.

⁷⁸ Békeharang. 1924. 12. 5–6. A györkönyi gyülekezet.

és dobták az árokba. A prédikátor csodálkozása egyáltalán nem meglepő, hiszen hazánkban „rendezett viszonyok uralkodnak”, valamint a községnek ellenőrző közegei is vannak, mégis megtörténhet ilyen dolog. Ez is mutatja a vallásszabadságról szóló törvény ellentmondásos voltát. Ugyanebben az évben újra betörték a prédikátor lakásának ablakát, ahol hat felnőtt, illetve Baumann prédikátor gyermeke volt. A támadásnak, mely éjszakai csendháborításnak, valamint magánlaksértésnek is bizonyult, a következménye felelősségre vonás helyett káröröm és gúnyos mosoly volt. És a tárgyalt évben, mikor a cikk is megjelent – 1924-ben –, az aratási hálaünnep éjszakáján újfent betörték a prédikátor szobájának ablakát, ahol két kisgyermek aludt a szülőikkel. A tettesek után kisiető prédikátort pedig egy „hatalmas husánggal” fejbeverték. Nem világi, hanem egyházi lapban – Békeharang – jelentették meg ezt a cikket, mely azt bizonyítja, hogy az eseményeket továbbra is el lehetett hallgatni. Főleg, mivel a vallási üldözés nem csupán a közösség, hanem magánszemélyek, emberek ellen is irányult. Az ellenőrző hatósági közegek ezen eseményeket „hallgatólagosan eltűrték”, az egyház lelkészei mégis további kirtartásra és hűségre bíztatták a gyülekezetet.

Wallrabenstein Jakab előadása, mely ugyanebben az évben hangzik el „A metodizmus feladatai Magyarországon” címmel, a hűségre buzdítja a híveket. „*El kell oszlatnunk hazafias és bibliai életünkkel minden rendű és rangú hatóságnak s magánszemélyeknek azon ellenszenvét, mellyel mostanság a metodizmussal szemben viselkednek.*”⁷⁹ Isten akaratának nevezi a metodista misszió munkáját, és így az emberi síkról egy „magasabb fórum” elé terjeszti ügyét. Ez az előadás egy újabb példa arra, milyen módon próbált meg egy szabadegyház beilleszkedni az adott viszonyok közé, vigyázva arra, hogy tisztelettudóan, mégis Jézust követve, neki engedelmességgel tegye a dolgát. Egy másik cikk írója kevésbé nyugodt vérmérsékletű.⁸⁰ Ő az aratási hálaadó ünnepély után történtek hatására fakad ki:

„*De mégis különös [ti. az állandó ablakbetörések], hogy a 20. században, mikor szentesített törvények biztosítják a szabad vallásgyakorlatot, téglákkal, bunkós botokkal bibliaolvasó, imádkozó, józan életű, polgári kötelességeiket pontosan teljesítő, békés polgárok imaházának s prédikátor lakásának ablakait lehessen beverni, csak azért, mert »methodisták«.*”⁸¹

Ez a méltatlan elbírálás újból és újból kifakadásra készítette a híve-

⁷⁹ Békeharang. 1924. 2. 3. Beszámoló Wallrabenstein Jakab A metodizmus feladatai Magyarországon című előadásáról.

⁸⁰ Békeharang. 1924. 12. 9–10. Hazai hírek.

⁸¹ Uo.

ket. Végül azonban mindig továbbléptek mindezen, azzal bízva magukat, hogy Jézus is szenvedett, és ez a szenvedés sem fog örökké tartani, egyszer vége lesz. Ebben a helyzetben vált aktuálissá a nagyszékelyi templom ügye is, ahol a helyi evangélikus templomot nem adják el a methodista közösségnek, azonban eladják műhelynek. Ez szintén egy újabb bizonyíték – a méltatlan elbírálásra már nagyon érzékeny methodista hívek számára – a vallási elnyomásra.

Egy érdekes motívum jelenik meg a szabadegyházak részéről is, melyet mind az egyházi, mind pedig az állami hatóságok tolerálnak. Ez pedig a külföldi összeköttetések és a nyugati helyzet. Nyugaton nincs ilyen fokú „szektaellenes hadjárat”. Az egyes felekezetek nemcsak elviselik, hanem támogatják egymást. Elképzelhetetlen lett volna, hogy egy nem használt templomot – ha egy másik közösség megvenné – ne nekik adjanak el használatra, hanem „profanizálják” azzal, hogy műhely lesz belőle.

A fent említett cikkeket a folyóirat főszerkesztője, Wallrabenstein Jakab, aki szintén volt evangélikus lelkész, üzenatként szánta a község alispánjának. Miután válasz erre nem érkezett, egy levelet írt akkori állomásáról, Nyíregyházáról, melyben felemlítve a nemrég megjelent cikkeket, arra kéri az alispánt, hogy „hasson oda, hogy a vallásüldözés Györköny községben megszűnjön, a hívek zavartalanul gyakorolhassák vallásukat”.

Később kiderült, hogy az alispán tudott a helyzetről, és az azt megelőző évben, 1923. december 19-én levelet írt a paksi főszolgabíróhoz, melyben a dunaföldvári járás területén folyó methodista munkáról írt. Külön kitért a györkönyi helyzetre, majd a mozgalmat a háború és a forradalmak után felzaklatott s megnyugodni készülő lelkek békéjének megingatására, fanatizálására alkalmasnak találta. Leszögezte, hogy ez a viselkedés hátráltatja a közállapotok megszilárdítását is. Arra hívja föl a főszolgabírót, hogy mind a „*bevándorolt idegen tanok hirdetőit*”, mind pedig a „*konzolidációt veszélyeztető elemeket*” távolítsa el, és fojtsa el a mozgalmat. A járási főszolgabíró válasza rövid, de velős volt: „M. év 24.258 sz. rendeletére a vonatkozó iratok felterjesztésével jelentem, hogy a magam részéről nem látok okot fennforogni a rendőri beavatkozásra”. Az alispán nem hagyta annyiban, és követelte a főszolgabírótól, hogy indítsa meg a kiutasítási eljárást a prédikátor ellen. Az indok egyszerű: „idegen állampolgár”, és elég annyi, hogy az ő nevéhez fűződik a györkönyi methodista misszió. A vád szerint az országot elárasztják az idegenek. A probléma ezzel kapcsolatban csupán annyi, hogy szinte mindig valamilyen káros, demoralizáló működéssel vádolják meg őket – ti. az idegeneket. Az ügy már csaknem fél éve húzódott. A főszolgabíró nyomozása azt az eredményt hozta, hogy a lelkész – a györkönyi evangélikus – csak különböző általános impressziókra és isko-

lás gyermekek véleményére alapozva beszélt a metodista misszió elfajulásáról. Így tárgyi bizonyítékok hiányában felfüggesztette a nyomozást, melyet később az alispán is az „irattárba tétetett”. Ezek az eseménysorozatok előzték meg Wallrabenstein lelkész levelét, melyre a válasz a következő volt: „méltóztassék a sérelmek orvoslása iránt a büntető bírósághoz fordulni”.

Más vádak is elhangoztak az új missziókkal szemben. Ezek alapján szolgált például az a tény, hogy különböző külföldi szervezetektől kapnak támogatást, melyekből kiadásaik egy részét finanszírozzák. Volt olyan eset, mikor egyenesen forradalmároknak, bolsevistáknak bélyegezték őket. A Békeharang is állást foglal ebben az ügyben.⁸² A cikk rámutat arra, hogy a történelmi egyházak is élnek a kisközösségekhez hasonlóan külföldi forráslehetőségekkel.

Meglepő levél érkezik azonban a folyóirat szerkesztőségébe 1925 végén. Egy magát keresztyénnek valló ember írja le kutatásait és véleményét a metodista misszióról. Egy egyháztörténész állításából kiindulva kutatja a metodizmus szerepét a társadalmi rend védelmében. Konkrét történelmi eseményeket vizsgál meg, és két következtetésre jut: „*az igazi krisztianizmus (...) a legtökéletesebb állam és társadalom fenntartó tényező, másodsor: hogy a metodizmus olyan tradíciókat visz magával a többi országokba is, amelyekről azoknak nem félniök kell, hanem amelyeknek bízást örülhetnek.*” A bizalmatlankodás és zaklatás helyett inkább türelmet érdemelnének – fűzi hozzá befejezésül. A szerkesztő reakciójában megköszöni a levelet, majd bizalmatlanságról, csendőrszuronyokról, detektívekről beszél.⁸³

A tetteges bántalmak, üldöztetések – mint arról már szó volt – az évtized második felére nem voltak annyira jellemzőek. Elcsendesedtek, és így a györkönyi metodista közösség is tovább élte „hétköznapjait”. Nem tudták azt, hogy milyen újabb változásokat fog hozni a következő két évtized a felerősödő szektaüldözéssel, az újabb világháborúval, majd pedig a falu életét érzékenyen érintő kitelepítésekkel.

A magyarországi aktuális vallási és politikai helyzetet feltárva igyekeztem bemutatni egy kisközösség megalakulását. Amennyiben nem vagyunk figyelemmel azokra az eseményekre, amelyek következtében a tárgyalt helyzet kialakult, akkor nem adhatunk józan, adekvát választ a történetekre. Nyilván objektív történetírás nem létezik, mégis törekedtem arra, hogy ne csak egy nézőpontból közelítsem meg a témát. Ha a történész szemszögéből nézzük a helyzetet, nem látunk mást, mint feldolgozandó

⁸² Békeharang. 1925. 11. Hazai hírek. A Békehírnökből: „Amerikai pénzen halászó baptistákról” című cikkekre írt válasz.

⁸³ Békeharang. 1925. 11. 1–3. Kiss Roland levele A methodizmus szerepe a társadalmi rend védelmében címmel.

adathalmazt, esetleg különböző törvényszerűségeket. Ha evangélikus oldalról közelítünk a témához, akkor méltatlan „emberhalászással” vádolhatjuk a metodistákat, akik az üldöztetésekért csak „magukat okolhatják”. A metodista nézőpont tűnt talán a leghangsúlyosabbnak tanulmányomban. Olyan embereké – lelkészeké, hívőké –, akik alázatosan, tűrve vették fel az egyes vádakat, támadásokat és élték meg keresztyénységüket.

Ha „tudóskodni” szeretnénk, akkor azt kell mondanunk, habár nem választható el egymástól a világi és egyházi történelem, a Krisztusról szóló tanúságtétel történetéről mégis az egyháztörténet beszél. Pontosan ebben különbözik a világi történetírástól. Amennyiben így próbáljuk meg szemlélni a helyzetet – és miért ne tehetnénk, gondoljunk a reformáció magyarországi hatásaira, amit szintén kétféle perspektívából vizsgálhatunk –, akkor meg kell állapítanunk, hogy nem történt más, mint Isten megújhódást hozott abban a helyzetben, amikor az „igaz is csak alig tartatik meg”.